

Krystyna Kowalik

ORCID 0000 0002 5448 0332

Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków

Topograficzno-historyczna geneza nazw własnych krakowskich mostów i innych budowli służących przeprawie

Słowa kluczowe: motywacja, leksykologia, onomastyka, urbanonimia, gefironim

Keywords: motivation, lexicology, onomastics, urbanonyms, gefironim/gephyronym

Leksem MOST należy do najstarszej warstwy słownictwa w języku polskim, odziedziczonego z epoki prasłowiańskiej, co dokumentuje obecność tego wyrazu o znaczeniu 'kładka łącząca brzegi rzeki, pomost na bagnie' (Boryś 2005: s.v.; zob. też Bylina 2012: 95–96) w innych językach słowiańskich, a aktualność ustaleń leksykografów potwierdzają kolejni językoznawcy (zob. np. Handke 2001: 13–22; Wyrwas 2008: 341–347). Najnowsze ujęcie podstawowych informacji o pochodzeniu, znaczeniu (znaczeniach), właściwościach gramatycznych i funkcjonowaniu tej jednostki leksykalnej we współczesnej polszczyźnie zawiera WSJP (2020). Podobną do mostu funkcję pełni m.in. akwedukt, estakada, kładka, ława, pomost, wiadukt.

Akwedukt (z łac.) to „kanał wodociągowy, rurociąg podziemny, naziemny albo umieszczony na arkadach przerzuconych nad rzekami i nierównościami terenowymi...” (Krajewski 1974: s.v.; PSWP 1996: s.v.).

Estakada (z włoskiego przez hiszpański) w zn. 1 – „wiadukt lub pomost, który służy do przerzucania trasy komunikacyjnej ponad poziomem terenu i wydzielenia jej z systemu tras ruchu lokalnego” (PSWP 1997: s.v.).

Kładka – „prowizoryczny drewniany mostek (często z desek, belek lub pnia drzewa) przerzucony przez rzekę, strumień albo nad jakimś zbiornikiem wodnym, także nad jezdnią, torami kolejowymi” (PSWP 1998: s.v.).

Ława (rzadki) – „prowizoryczny mostek, także belki ułożone na podmokłym gruncie” (PSWP 1998: s.v.), wyraz ogólnosłowiański, w polszczyźnie w tym znaczeniu od XIV wieku (Boryś 2005: s.v.).

Pomost – „rodzaj mostu, kładki” (Boryś 2005: s.v.).

Wiadukt (z łac. przez angielski) – „konstrukcja typu mostowego, która służy do przeprowadzenia trasy komunikacyjnej nad innym ciągiem komunikacyjnym

lub przeszkodą terenową inną niż woda, np. nad doliną, wąwozem” (PSWP 2004: s.v.).

Mosty jako obiekty usytuowane w określonej przestrzeni są przede wszystkim „konstrukcjami o charakterze inżynieryjno-architektonicznym” (Rożek 2002: 11), „budowlami komunikacyjnymi” (jw.: 12) umożliwiającymi przeprawianie się przez przeszkody wodne i terenowe, o historii sięgającej starożytności (Rosset 1970: 143–172; o innych – mitycznych, kultowych funkcjach mostów (zob. Bylina 2002: 89–119). „Mosty na ziemiach polskich wznoszono od czasów niepamiętnych. Najstarszy, o jakim wiemy, istniał w VI wieku p.n.e. w Biskupinie w województwie bydgoskim. Był to drewniany most najprostszego typu, zwanego leżajowym, składający się z belek leżących na podporach” (Chwaściński 1997: 3). Wśród najdawniejszych wymienia się mosty łączące Ostrów Lednicki (miejsce ówczesnej rezydencji pierwszych Piastów) z przeciwległymi brzegami jeziora, skąd prowadziły drogi w dwóch przeciwnych kierunkach – od brzegu wschodniego do Gniezna, a od brzegu zachodniego do Poznania i w miarę potrzeby dalej (Kola, Wilke 2000: 12), co współczesnym archeologom dało asumpt do ich roboczej identyfikacji przez określenia kierunkowe: most tzw. gnieźnieński, most tzw. poznański czy wprost most „gnieźnieński”, most „poznański” (Kola, Wilke 2000: 13, 22, 25 i n.; inne przykłady podobnych obiektów zob. Rosset 1974: 59–61). „W najdawniejszych czasach mosty w Polsce należały do ducaliów lub regaliów. Jedynie panujący miał prawo wyznaczać kierunki dróg i stawiać na nich mosty. Pobierane cło mostowe stanowiło jedno ze źródeł dochodu skarbcza królewskiego czy książęcego” (Chwaściński 1997: 4).

Początki dziejów krakowskich mostów stałych wiążą historycy z czasami panowania Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego, kiedy na Wiśle i jej odnogach (Stara Wisła, Nowa Wisła – Zakazimierka) powstawały przeprawy o drewnianej konstrukcji. I choć tego typu obiekty, niszczone najczęściej przez wezbrane wody, przez powódzie czy zatory lodowe, nie należały do trwałych, i mimo rozwoju – zwłaszcza w XX wieku – technologii betonowych i stalowych, drewno nadal jest stosowane do budowy przepraw. Wręcz stwierdza się renesans tego materiału. Jego przydatność upatruje się zwłaszcza w takich konstrukcjach jak „kładki dla pieszych i ekodukty oraz rolnicze i leśne obiekty komunikacyjne” (Furtak 2002: 9).

Adriana Rosset pisze, „że w końcu XIV wieku wybudowano w Krakowie most przez Rudawę z potężnych głazów kamiennych” oraz że „Kazimierz Wielki wybudował most kamienny pod Czyżynami na drodze do Bochni” (Rosset 1974: 104; Chwaściński 1997). Badacze przypuszczają, że był zlokalizowany na jednej z odnóg Prądnika (Jureczko 2007: 99). Janusz Jankowski z kolei podaje, że jednoprzęsłowy most z ciosów kamiennych wybudowano w 1785 roku na rzece Białusze (Prądniku), przez który z Krakowa prowadził szlak warszawski (Jankowski 1973: 66; Rożek 2002; Węgrzyn 2020). Mosty murowane na Wiśle pojawiły się w połowie wieku XIX. Oddany do użytku w 1802 roku most łączący Kraków z Podgórzem miał murowane tylko przyczółki (szerzej na ten temat zob. *Encyklopedia* 2000: 629–631). W 1891 roku na Rudawie wzniesiony został jako pierwszy na ziemiach polskich most żelbetonowy (Bieniarzówna, Małecki 1985:

347). Wykorzystywane z czasem nowe materiały, jak beton, stal, żelbet itp., umożliwiające zastosowanie nowych rozwiązań technicznych, poza tekstami wąsko specjalistycznymi, dokumentują również opracowania leksykograficzne (m.in. PSWP, WSJP), które odnotowują struktury składniowe, w jakich zwykle formy rzeczownika *most* są używane, stając się po części – obok typu konstrukcji i przeznaczenia – podstawą technicznych klasyfikacji obiektów mostowych: mosty *drewniane, kamienne, stalowe, żelbetowe*; mosty *belkowe, gondolowe, płytowe, rozporowe, wspornikowe; łukowe, wstęgowe; linowe, tańcuchowe, pływające, podwieszane, wiszące; zwodzone*; mosty *drogowe, kanałowe, kolejowe* (2011; por. *Mosty w Krakowie* 2020).

Aczkolwiek przykładowo wymienione wyżej określniki stanowią wyrazisty wyróżnik mostu, to jednak w praktyce rzadko funkcjonują jako identyfikatory obiektów usytuowanych w konkretnej przestrzeni. Jak zauważyła Elżbieta Rudnicka-Fira, „postać językowa nazwy zależy nie tylko od obiektu, lecz także od nazywanego, od aktu mowy, czyli obudowy semantyczno-pragmatycznej”, a ponadto niepoślednią rolę w akcie nominacyjnym odgrywa „naśladowanie najczęściej występującej formy – wzoru (prototypu) w obrębie kategorii” (Rudnicka-Fira 2008: 303). Zgodnie z tym mosty i inne tego typu konstrukcje uzyskują zwykle dodatkowe nazwy, które traktowane są jako właściwe nazwy własne, o czym w polszczyźnie świadczy częsta ich pisownia wielką literą. Tendencję do identyfikacji mostów przez nazwy własne można uznać za zjawisko ogólnościatowe, por. *Benjamin Franklin Bridge* (Pensylwania), *George Washington Bridge* (Nowy Jork), *Golden Gate* nad zatoką o tej samej nazwie; *Most Akashi-Kaikyo* (Japonia), *Most Marco Polo* (Chiny), *Most Rialto* (Wenecja), *Most Aleksandra III* (Paryż), *Most Karola* (Praga), *Most Apollo* (Bratysława), *Most Wolności* (Budapeszt), *Stary Most* (Mostar – Bośnia) itd. (*Mosty świata* 2011), *Wielki Kamienny Most* (Moskwa) (Staćzyk 2008: 26).

Ten trend potwierdzają też rodzime fakty, por. nazwy z Rzeszowa: *Stary Most*, *most Narutowicza*, *most Świętego Józefa*, *most Tadeusza Mazowieckiego*, *most Zamkowy*, *most Karpacki*, *most Lwowski*, *Tęczowy Most* (Myszka 2016: 132–135); z Wrocławia: *most Długi*, *most Mieszkański*, *most Oławski*, *most Uniwersytecki* (Łągiewski 1989); z Poznania: *most św. Rocha*, *most Bolesława Chrobrego*, *most Mieszka I*, *most Dworcowy*, *most Teatralny* (Kaniecki 2001: 103–123; Ryżyński: 2002); ze Szczecina: *most im. 1 Armii Wojska Polskiego*, *most Cłowy*, *most Portowy*; z Gdańska: *most 100-lecia Niepodległości Rzeczypospolitej*, *most im. Jana Pawła II*; z Torunia: *most im. Ernesta Malinowskiego*, *most im. Józefa Piłsudskiego*, *most im. gen. Elżbiety Zawackiej*; z Płocka: *most im. Legionów Piłsudskiego*, *most Solidarności*; z Warszawy: *most Generała Stefana Grot-Roweckiego*, *most Gdański*, *most Łazienkowski*, *most Siekierski*, *most im. Marii Skłodowskiej-Curie* (Sterner 1960; Wierzbicka 2001: 87–102; Biliszczuk 2017) i in.

Z analogiczną sytuacją mamy do czynienia w Krakowie (szerzej o projekcie badawczym w zakresie krakowskiej urbanonimii zob. Górny 2015: 377–387). Praktyka identyfikowania mostów dodatkowymi określeniami poza wskazaniem ich lokalizacji (jak to ma miejsce w wypadku pojedynczych obiektów na

jakimś terenie lub położonych poza terenami zabudowanymi: most na Wiśle w Annopolu, w Sandomierzu, w Tarnobrzegu, most na Sanie w Radomyślu, a także w odniesieniu do mostów na niewielkich potokach, rzekach, strumieniach: most na Prądniku, na Rudawie, na Sudole) ma w Krakowie długą historię. Jednym z istotnych czynników w kształtowaniu nazw jest właśnie chronologia, tj. związane z historią uwarunkowania społeczno-polityczne oraz kolejność powstawania na jakiejś przestrzeni obiektów określonego typu. Dokładne ustalenie lokalizacji dawnych inwestycji oraz ich nazw sprawia poważne kłopoty. Most na Starej Wiśle łączący podwawelską osadę Stradom z Kazimierzem, kiedyś odrębnym miastem, był określany jako „most wielki/większy” („*pons magnus*” – Rożek 2002: 15; Chwaściński 1997: 6; też Gloger 1972/III: 227). W piętnastowiecznych dokumentach nazywany był „*pons regalis*»¹ – most królewski” (Chwaściński 1997: 6; Rożek 2002: 15; Krasnowolski 1992: 187), wariantywnie także *Królewski*, później *Stradomski*. „Zapis z 1386 r. mówi o moście Solnym lub Wielickim, a więc prowadzącym do Wieliczki. Był też most Skawiński na drodze ku Skawinie. Księgi radzieckie wymieniają most Św. Stanisława, ale wydaje się, że była to inna nazwa mostu Skawińskiego. Wspominają także o moście Bydłęcym, [...] a także o moście Szewskim” (Chwaściński 1997: 6). Oddany do użytku w 1802 roku most łączący Kraków z położonym na prawym brzegu Wisły Podgórzem „Na cześć brata cesarza Franciszka I, arcyksięcia Karola Habsburga, który po nim pierwszy przejechał [...] otrzymał nazwę Karls-Brücke” – most *Karola* (Rożek 2002: 23). Nazwa nie zyskała jednak akceptacji mieszkańców, którzy nazywali ten most *Podgórskim* (Chwaściński 1997: 35). Most uległ zniszczeniu w czasie powodzi (1813), odbudowany w połowie XIX wieku, dostał nowego patrona, został nazwany imieniem panującego wówczas cesarza Franciszka Józefa I. Oprócz *Podgórski* był też nazywany *Nowym* (Rożek 2002: 29). Oddany do użytku w 1913 roku most na przedłużeniu ulicy Starowiślniej nazywany mostem *Krakusa, III Mostem* (Jankowski 1973: 156–157), zastąpiony został w latach 70. XX wieku nową przeprawą o nowej nazwie: *Powstańców Śląskich*. Oddanemu do użytku w latach 30. minionego wieku na przedłużeniu ulicy Krakowskiej mostowi patronował Józef Piłsudski. W 1948 roku dostał czasowo nowego patrona Tadeusza Kościuszkę, od 1990 ponownie jest dedykowany Marszałkowi. O względnej chronologii wiślanych przepraw informują – oboczne z oficjalnymi – nazwy: *Pierwszy Most (Podgórski)*, *Drugi Most (Piłsudskiego)*, *Trzeci Most* (dawniej *Krakusa*, obecnie *Powstańców Śląskich*), *Czwarty Most (im. Marszałka Józefa Piłsudskiego)*.

Aktualnie w Krakowie większość mostów na Wiśle ma swoje indywidualne nazwy własne (Rożek 2002; *Mosty na Wiśle* 2007: 72–103; *Kraków* 2014). Analogiczne nazwy nadaje się też większym nowo budowanym konstrukcjom komunikacyjnym naziemnym. Na pierwszy rzut oka te miana są mało zróżnicowane. W nazwach obiektów o charakterze przepraw drogowych i kolejowych, zbudowanych nad ciekami wodnymi, członem podstawowym jest rzeczownik

¹ Zgodnie z informacją M. Rożka, nazwa *Pons Regalis* na początku XV wieku była też innym określeniem Stradomia (Rożek 2002: 15).

most, gdy przeznaczone są dla ruchu pieszego (rowerowego) nazywane są *kładkami*. Gdy są budowlami zapewniającymi bezkolizyjny ruch drogowy w terenie, w charakterze członu podstawowego mają rzeczownik *wiadukt* lub *estakada*. Przeważają nazwy o nieskomplikowanej strukturze formalnej z członem podstawowym w pozycji inicjalnej i określnikiem identyfikującym w postpozycji. Człon odróżniający jest bądź przymiotnikiem (most *Dębnicki*, most *Kotlarski*, most *Zwierzyniecki*), bądź rzeczownikiem – częściej w formie dopełniacza (most *Wandy*, most *Kardynała Franciszka Macharskiego*, kładka *Ojca Bernatka*, estakada *Jacka Kaczmarskiego*, estakada *Obrońców Lwowa*), rzadko w formie mianownika (most *Lajkonik*; stopień wodny *Kościuszko*). Cztery obiekty są identyfikowane przez wyrażenia przymikowe: most *na stopniu wodnym Dąbie*, most *nad stopniem wodnym Kościuszko*, kładka *przy stopniu wodnym Kościuszko* oraz most *na Łęgu / w Łęgu* jako alternatywna nazwa mostu *Nowohuckiego*. Inną strukturę mają nazwy dwóch zabytkowych wiaduktów na drogach rokadowych, w których to nazwach człon podstawowy występuje w postpozycji: *Czerwony Most*, *Diabelski Most*, oraz wspomniane wyżej nazwy przepraw identyfikowanych określnikami w formie liczebników typu *Czwarty most*.

Bardziej zróżnicowane są te nazwy pod względem semantycznym. Na podkreślenie zasługuje ich wyrazisty lokalny, terytorialno-kulturowy charakter krakowski (zob. Młynarczyk 2015: 193–203). Przynajmniej wszystkie zawierają jakąś informację o lokalizacji obiektu, jak cytowane wyżej określenia będące wyrażeniami przymiłowymi. Podobną funkcję mogą pełnić przymiotniki, w większości derywaty od miejscowych toponimów – nazw dzielnic i osiedli, kiedyś odrębnych miejscowości w różnym czasie przyłączonych do Krakowa: most *Zwierzyniecki* – *Zwierzyniec*, por. analogiczną motywację nazwy nieistniejącego mostu *Stradomski* – *Stradom*. Nazwy historyczne most *Skawiński* (– *Skawina*), most *Wielicki* (– *Wieliczka*), most *Podgórski* (– *Podgórze*) były niewątpliwie nazwami kierunkowymi, wskazującymi miasta, do których te przeprawy prowadziły. Do tej samej kategorii zaliczana jest aktualnie używana nazwa most *Dębnicki* – *Dębniki* (Handke 2001: 18). Z uwagi na fakt, że Dębniki stanowią dzielnicę Krakowa, która dzięki mostowi zyskała połączenie z resztą (centrum) miasta, może być odczytywana jako lokalizująca. Nieco inny jest mechanizm nazewnictwa w nazwach most *Nowohucki* i most *Kotlarski*, które trzeba łączyć z nazwami ulic: most *Nowohucki* znajduje się w ciągu ulicy *Nowohuckiej* łączącej Podgórze z rondem Czyżyńskim w Nowej Hucie, natomiast most *Kotlarski* jest przedłużeniem ulicy *Kotlarskiej*. Most *Grunwaldzki* z odmiejsowym przymiotnikiem (– *Grunwald*), formalnie zgodny z poprzednimi, ma inny charakter, upamiętnia wydarzenie – zbieżność daty jego oddania do użytku (1972) z decyzją o odbudowie na placu Matejki zburzonego w czasie wojny pomnika Grunwaldzkiego (Węgrzyn 2020).

Z kolei w nazwie mostu na Wildzie (prawostronnym dopływie Wisły), który – jako jedyny spośród nie-wiślanych został wyróżniony nazwą – *Retmański*, występuje przymiotnik utworzony od osobowego rzeczownika, będącego w polszczyźnie germańską pożyczką, *retman* ‘starszy flisak kierujący spławem w żegludze śródlądowej’ (Ożdżyński 1989, 1998: 27; por. analogiczną strukturalnie

nazwę historyczną motywowaną rzeczownikiem osobowym: most *Królewski*, stosowaną wymiennie z nazwą most *Stradomski*).

Notowana w materiałach historycznych nazwa odetniczna most *Żydowski*, alternatywna nazwa mostu na Starej Wiśle identyfikowanego z uwagi na bliskość rzeźni jako most *przy Rzeźalni* lub *pod Szlachtuzem* (Chwaściński 1997: 50; Jankowski 1973: 55), wskazuje na narodowość ludności zamieszkującej tę część ówczesnego Kazimierza, gdzie był most zlokalizowany. Być może wzorcem onimicznym było tu określenie samego Kazimierza: miasto *Żydowskie* oraz nazwy: ulica *Żydowska*, brama *Żydowska* (Tomkowicz 1926: 217, 221; Wyrozumski 1992: 247), cmentarz *Żydowski* (Chwaściński 1997: 50). Podobnie dla nazw most *Szewski* (– *szewc*), most *Bydlęcy/Bydlny* (– *bydło*), most *Solny* (– *sól*) (Chwaściński 1997: 6), zawierających przymiotniki odapelatywne, można przyjąć motywację przez obiekty: most *Bydlęcy/Bydlny* – brama *Bydlęca*, most *Szewski* – brama *Szewska*; most *Solny*, inna nazwa mostu *Wielickiego*, może mieć motywację nawiązującą do szlaku *Solnego* wiodącego do Wieliczki i Bochni (Wyrozumski 1992: 247).

W paru nazwach pojawia się patron, którego osobę w ten sposób się honoruje. Nazwa patrona występuje bezpośrednio po nazwie gatunkowej lub jest wprowadzana przyimkiem wtórnym *imienia/im*. Najwcześniej notowaną tego typu nazwą nieistniejącej dziś przeprawy był most *Św. Stanisława*. W opinii Kwiryny Handke nazwy tego typu były „związane nie tyle bezpośrednio z nazwami ludzi (w tym wypadku świętych), co z nazwami obiektów sakralnych (kościół, klasztor pod wezwaniem tych świętych)” (Handke 1998b: 239). W wypadku krakowskiego obiektu sytuacja nie jest tak jednoznaczna, ponieważ kościół (obecnie bazylika) na Skałce ma dwóch patronów: pierwotnie do XVIII wieku tylko św. Michała Archanioła, dopiero później też św. Stanisława Biskupa i Męczennika. Kult świętego Stanisława wyrosły na tradycji jego męczeńskiej śmierci na stopniach ołtarza skałecznego kościoła był szeroko rozpowszechniony, a miejsc identyfikowanych ze świętym było co najmniej kilka: poza kościołem i sadzawką (Świszczowski 1981: 33, 41–42) była ulica i brama *Św. Stanisława* (zob. Tomkowicz 1926: 218; Wyrozumski 1992: 247; Rożek 2006: 390–396; Kołpak 2014: 174–176). Zatem wydaje się, że most jako przedłużenie ciągu komunikacyjnego ulica – brama miał nazwę motywowaną hagiotoponimicznym mianem tegoż szlaku.

W połowie XIX wieku w nazwie jednej z przepraw pojawiło się imię cesarza – most *Franciszka Józefa* i jego bratanka – most *Karola*, także nazwisko naczelnika powstania – most *Tadeusza Kościuszki* (por. jednak stopień wodny *Kościuszko*), aktualnie jest nazwisko polityka, twórcy i dowódcy Legionów – most *Józefa Piłsudskiego*, nazwisko dostojnika Kościoła Katolickiego – most *Kardynała Franciszka Macharskiego* oraz przeora Krakowskiego Konwentu Bonifratrów – kładka *Ojca (Laetusa) Bernatka* (potocznie nazywana mostem zakochanych, mostem miłości/*Mostem Miłości*)². Nazwiska kolejnych (wojskowych) patronów

² Potoczną nazwę zawdzięcza zakochanym, którzy na znak swojego nieprzemijającego uczucia zawieszają na barierkach tej kładki kłódki, a kluczyk wrzucają do Wisły; por. analogiczne określenia mostu *Tumskiego* we Wrocławiu, mostu *im. Poniatowskiego* w Warszawie, mostu *Zam-*

nowszych obiektów mostowych występują po przyimku *im.*: estakada *im. gen. pil. Mateusza Izycznego*, estakada *im. Generała Tadeusza Rozwadowskiego*. Dwie nazwy upamiętniają patrona (grupowego/zbiorowego) spoza Krakowa: most *Powstańców Śląskich*, nazwa nadana w 50. rocznicę (1971) III Powstania Śląskiego, oraz estakada *Obrońców Lwowa*. W tym zestawie może zaskakiwać nazwa upamiętniająca artystę (estakada *im. Jacka Kaczmarskiego*), typ częsty, ale w nazewnictwie ulic. Taki wybór patrona uzasadniony jest zapewne jego twórczością zaangażowaną politycznie.

Porównując materiał krakowski z danymi ogólnopolskimi, nietrudno założyć, że w grupie nazw o charakterze patronalnym brakuje mostu, któremu dziś patronowałaby osoba wyniesiona na ołtarze (por. most *im. św. Józefa* w Rzeszowie, most *św. Klary* we Wrocławiu, most *św. Rocha* w Poznaniu, most *św. Wojciecha* w Kaliszu), a przecież Kraków nazywany jest miastem świętych (zob. ich sylwetki w: Czeakański 1999), a jego sakralny charakter jest widoczny także w nazewnictwie ulic (ul. *św. Filipa*, *św. Jacka*, *św. Jana*, *św. Marka*, *św. Sebastiana*, *św. Tomasza*, *św. Wawrzyńca*; ul. *św. Agnieszki*, *św. Anny*, *św. Bronisławy*, *św. Gertrudy*, *św. Katarzyny*, *św. Kingi*, *św. Teresy*...). Nie ma tu przeprawy, która miałaby bliższą naszym czasom patronkę (jak np. most *im. gen. Elżbiety Zawackiej* w Toruniu czy most *im. Marii Skłodowskiej-Curie* w Warszawie). Istotną luką jest brak upamiętnienia w nazwie krakowskiego mostu jego twórcy, konstruktora³ (typu fordońskiego mostu w Bydgoszczy *im. Rudolfa Modrzejewskiego*, mostu *im. Mariana Lutostawskiego* w Lublinie czy nieistniejącego już warszawskiego mostu *Kierbedzia*), a była to kiedyś osoba o wielkim poważaniu i prestiżu⁴.

Nazwy trzech mostów mają motywację historyczno-kulturową: most *Wandy* i nieistniejące: most *Krakusa* oraz most *Lajkonik* (też most *Lajkonik 2*). *Wanda* to imię legendarnej księżniczki, córki *Kraka*, również legendarnego założyciela Krakowa. Usytuowanie mostu *Wandy* w Nowej Hucie na przedłużeniu ul. Klasztornej sugeruje raczej motywację nieodległym kopcem *Wandy*. Nazwa mostów *Lajkonik*, *Lajkonik 2* upamiętniała krakowską postać jeźdźca o orientalnym wyglądzie na sztucznym koniku, kultywowaną przez zwierzynieckich włóczęków – sięgającą XIII/XIV wieku tradycję jego pochodzenia spod kościoła Norbertanek na Zwierzyńcu na Rynek Krakowski w oktawę Bożego Ciała.

kowe w Olsztynie i in. oraz podobne praktyki na mostach Wenecji, Florencji czy Paryża; *Mosty zakochanych w Polsce*, <http://webturystryka.pl/mosty-zakochanych-w-polsce> [dostęp: 20.07.2020].

³ Precedensu dostarcza nieoficjalna nazwa kamiennego mostu (1785–1962) na Prądniku/Białusze (*most Sierakowskiego*), zaprojektowanego przez ks. Sebastiana Sierakowskiego (1743–1824), związanego z Krakowem i zaangażowanego w rewalforyzację jego zabytków architekta, proboszcza Katedry Wawelskiej, senatora Wolnego Miasta Krakowa (*Encyklopedia 2000: s.v.*). Nb. jedynym znanym mi wypadkiem, by patronem mostu został jego nieprofesjonalny projektant i wykonawca w jednej osobie, jest wybudowany w latach 1968–1971 kamienny *Most Jana Stacha / Most im. Jana Stacha* (zwany też *Mostem Mocarza*) w Znamierowicach nad Jeziorem Rożnowskim (zob. J. Turek, *Jan Stach – twórca największego kamiennego mostu. Historia prawdziwa*, Brzezia Łąka 2013).

⁴ „Rzymianie swego najwyższego kapłana nazywali *pontifex maximus* – najwyższego budowniczego mostów, człowieka najbardziej wtajemniczonego i wprowadzonego w arkana wiedzy” (Rosset 1970: 172).

Jeden z zachowanych obiektów składających się na Twierdzę Kraków, zapewniających bezkolizyjne skrzyżowanie dróg, ma nazwę charakteryzującą: *Czerwony Most* (od koloru użytego materiału). Jedna nazwa, również zabytkowego obiektu ze wspomnianej Twierdzy, ma charakter metaforyczny: *Diabelski Most* (według legendy to właśnie tu pojawiał się diabeł Kusy).

Na planach miasta, poza *Retmańskim*, nie są opisane dość liczne mosty nad meandrującymi przez miasto dopływami Wisły: wspomnianymi wyżej: Prądnikiem (Białuchą), Rudawą, Wilgą, a także Dłubnią, Drwiną, Drwinką, Sawą (Seratą), Sudołem itd. Być może lokalnie są jakoś identyfikowane, przeważnie jednak wkomponowane w ciągi komunikacyjne stanowią fragment konkretnej ulicy.

Nie mają osobnych nazw własnych mosty przeznaczone dla komunikacji kolejowej, funkcjonują jako mosty *kolejowe*; na planach identyfikowane są opisowo zgodnie z ich lokalizacją, urzędową numeracją czy trasą: most kolejowy na Zabłociu na linii średnicowej nr 91, most kolejowy na Dąbiu linia kolejowa 100, most kolejowy w Przylasku Rusieckim na dużej obwodnicy linia kolejowa 100.

Bezimienne wydają się też wiadukty kolejowe zapewniające bezkolizyjny ruch pieszego i kołowego, określane przez nazwy ulic, na których się znajdują, por. wiadukt drogowy u zbiegu ul. Pawiej, Warszawskiej i 29 Listopada, wiadukt kolejowy na Grzegórkach nad ulicą Wielopole (pierwotnie most na Starej Wiśle (1863)), nad ul. Kamienną, nad ul. Lubicz, nad ul. Mogiłą czy wzdłuż odcinka linii kolejowej Kraków – Katowice: wiadukt na ul. Prądnickiej, na ul. Łokietka, na ul. Raclawickiej, u zbiegu ulicy Stachiewicza i Wrocławskiej, na ul. Rydla itd.

W podobny sposób określa się kładki nad ulicami: nad ul. Lubicz, nad ul. Opolską czy przejścia podziemne: u zbiegu ul. Pawiej, Lubicz, Westerplatte i Basztowej, na rondzie Mogiłskim, Czyżyńskim, na skrzyżowaniu ul. Lubomirskiego i Rakowickiej, na al. Krasińskiego obok Jubilatą itd.⁵

Zebrany materiał to łącznie 41 nazw obiektów, które zapewniają lub ułatwiają komunikację przez przeszkody wodne oraz terenowe⁶. Ich lokalizacja w przestrzeni miejskiej sprawia, że stanowią przedmiot badań poddyscypliny onomastycznej nazywanej urbanonimią (Myszka 2016). W opracowaniach odnosi się do nich także węższy termin hodonim (z gr. *hodos* 'droga' + *onim*), którym obejmuje się nazwy obiektów miejskich i wiejskich, w tym ulice, zaułki, przejazdy, bulwary, mosty (Bučko, Tkačova 2012: s.v.). W typologii obiektów miejskich Kwiryny Handke mosty obok placów, rond, skwerów, targowisk, rynków, bram, baszt, rogatek, fortów, dworców, stadionów, rozmaitych ważnych budowli zaliczone zostały do punktów, tj. do ograniczonych przestrzeni obiektów o stałym umiejscowieniu (Handke 1998a: 295). Niektóre nazwy mostów zdają się świadczyć, że mamy do czynienia z typem pośrednim:

⁵ Inny charakter mają nieuwzględnione w tym opisie nazwy na będących w budowie obwodnicach węzłów komunikacyjnych, które identyfikowane są przez lokalizację – nazwę dzielnicy, osiedla, wyróżniającego się w pobliżu obiektu, nazwę wodną (węzeł *Kraków Bielany*, węzeł *Kraków Tyniec*, węzeł *Kraków Południe*, węzeł *Płaszów*, węzeł *Cegielniana*, węzeł *Łagiewniki*, węzeł *Mistrzejowice*, węzeł *Przegorzały*, węzeł *Kabel*; węzeł *Bagry* itp. i wyjątkowo węzeł *Wolbromski*).

⁶ Pominięto istniejące czasowo przeprawy przez Wisłę o charakterze wojskowym, saperskim.

z jednej strony są konstrukcjami architektonicznymi zlokalizowanymi w określonym miejscu, z drugiej – pełnią funkcje właściwe ciągom komunikacyjnym, czego efektem jest nie tylko podobieństwo mian, ale czasem wręcz ich tożsamość, por. ul. *Nowohucka* / most *Nowohucki*, ul. *Podgórska* / most *Podgórski*, ul. *Zwierzyniecka* / most *Zwierzyniecki*; ul. *Kościuszki* / kopiec *Kościuszki*, most *Kościuszki*; ul. *Krakusa* / kopiec *Krakusa*, most *Krakusa*; ul. *Piłsudskiego* / kopiec *Piłsudskiego*, most *Piłsudskiego*; osiedle *Wandy*, kopiec *Wandy*, most *Wandy* (nazwy ulic Krakowa zob. Supranowicz 1995).

Jak zauważyła Agnieszka Myszka, analizując materiał z Rzeszowa, „Budowa oficjalnych nazw mostów jest skonwencjonalizowana: człon gatunkowy *most* występuje zawsze w prepozycji” (Myszka 2016: 135). Człon identyfikujący w postaci określnika przymiotnikowego i rzeczownika w formie dopełniacza czy rzadziej mianownika występuje w postpozycji. To istotne ustalenie zachowuje moc również w odniesieniu do pozostałych form przepraw, jak *estakada* czy *kładka*, a także innych ciągów komunikacyjnych. Są jednak i pewne różnice, jak podniesiony przez A. Myszkę fakt, że tu, w przeciwieństwie do nazw ulic (por. *mieszkać na Kluczborskiej, na Łokietka, na Rusznikarskiej* itp.), człon główny „nie ulega elipsie” (jw.). Zdarzają się też przykłady inwersji członów, co przywoływana autorka wiąże z nieoficjalnością nazw obecnych na badanym przez siebie terenie (*Tęczowa Kładka, Stary Most*; podobnie pot. *Biały Most* w Sieradzu). Pojedyncze przykłady w materiałach krakowskich zdają się świadczyć, że mamy do czynienia z nazwami charakteryzującymi, a nie kategoryzującymi, z nazwami metaforycznymi (por. przytaczane wyżej nazwy zabytkowych wiaduktów w Krakowie: *Czerwony Most, Diabelski Most*, także *Diabelski Most* w Czernej, *Czarny Most* w Nowej Rudzie, *Zielony Most* w Gdańsku i Wilnie (Bednarczuk 2010: 12; Węgorowska 2010), por. jednak częste w języku rosyjskim: *Варшавский мост, Могилёвский мост, Коломенский мост, Египетский мост; Синий мост, Зелёный мост, Чёрный мост, Красный мост* itp. (Suprun 2018: 207–208)). Nadawanie nazw pamiątkowych przedstawianym tu obiektom, słusznie uznane przez A. Myszkę za modę ostatnich czasów (Myszka 2016: 135), ma w Krakowie dość długą tradycję. Obserwowaną pewną wariację tych nazw można próbować uzasadniać chronologicznie: wcześniejsze formy typu most *Karola*, most *Józefa Piłsudskiego* obok późniejszej most *im. Józefa Piłsudskiego*, *estakada Jacka Kaczmarskiego* obok *estakada im. Jacka Kaczmarskiego*, i tendencję do wprowadzania patrona wyłącznie za pośrednictwem przyimka (por. cytowane wyżej: *estakada im. gen. pil. Mateusza Lżyckiego*, *estakada im. Generała Tadeusza Rozwadowskiego*).

Osobny problem to ortografia tych nazw, która jest uważana za pierwszy sygnał ich statusu i w polszczyźnie opozycji wyraz pospolity – nazwa własna (pisownia małymi i wielkimi literami). W praktyce jednak to kryterium bywa zawodne (Myszka 2015: 241–242). W zebranych materiale zawsze wielkimi literami pisane są oba człony w nazwach z określnikiem w prepozycji. Jeśli w prepozycji jest człon główny, zwykle wielką literą pisany jest człon drugi, traktowany jako właściwa nazwa własna. Często jednak w literaturze widoczne są wahania: „Od mostu Zwierzynieckiego [...] przechodzimy do mostu Szczytnickiego,

zwanego do 1945 r. Książęcym”. „Po wojnie most Warszawski (wcześniej Karłowicki) przeszedł rekordowo długi remont...” (Łagiewski 1989: 33, 37) // „Decyzję o regulacji Warty i przesunięciu jej nurtu w nowe koryto łącznie z budową nowego mostu Chrobrego podjęto w roku 1964”. „Nowy Most Chrobrego [...] doskonale wpisuje się w panoramę Ostrowa Tumskiego”. „Ostrów Tumski i Most Tumski były wdzięcznym tematem dla artystów” (Ryżyński 2002: 66, 83, 86).

Określone konsekwencje dla teorii opisu nazw przepraw mostowych pociągają sposób, w jaki się do nazwy wprowadza patrona. Wcześniejsze bezprzymkowe nazwy zgodne były ze sposobem nazywania ulic i placów: ul. *Straszewskiego*, ul. *ks. Kordeckiego*, al. *Mickiewicza*, pl. *Sikorskiego*. Nazwy typu estakada *im. Jacka Kaczmarskiego*, estakada *im. Generała Tadeusza Rozwadowskiego* są zbieżne z nowszym sposobem identyfikacji takich przestrzeni miejskich, jak np. parki czy skwery: *Park Krakowski im. Marka Grechuty*, *Skwer im. gen. Zygmunta Zielińskiego* (Kowalik 2020), a przede wszystkim obiektów o charakterze instytucjonalnym, jak muzea, teatry, uczelnie: *Muzeum Teatralne im. Stanisława Wyspiańskiego*, *Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie*, *Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki* (Kowalik 2010, 2019, 2020), które są przedmiotem opisu w ramach chrematonimii (ideonimii). Nazewnicze zróżnicowanie obiektów mostowych leży u podstaw propozycji wyodrębnienia w ramach toponimii nowej dyscypliny onimicznej, dla której jednostką podstawową jest *gefironim* (*гефиронимы* < греч. *γέφυρα* ‘most’ + *оним*, Suprun 2018: 204).

Rozwiązanie skrótów

Encyklopedia – *Encyklopedia Krakowa*, red. A.H. Stachowski, Warszawa 2000.

PSWP – *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgólkowa, t. 1–50, Poznań 1996–2005.

WSJP – *Wielki słownik języka polskiego IJP PAN*, red. P. Żmigrodzki, <https://www.wsjp.pl/> [dostęp: 26.05.2020].

Bibliografia

- Bednarczuk L., 2010, *Nazwy Wilna i jego mieszkańców w dokumentach Wielkiego Księstwa Litewskiego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica” V, s. 3–18.
- Bieniarzówna J., Małecki J.M., 1985, *Dzieje Krakowa*, t. 3: *Kraków w latach 1796–1918*, wyd. II, Kraków.
- Biliszczuk J., 2017, *Mosty w dziejach Polski – w hołdzie Twórcom polskich mostów*, Wrocław.
- Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- [Bučko D., Tkačova N.] Бучко Д., Ткачова Н., 2012, *Словник української ономастичної термінології*, Харків.
- Bylina S., 2002, *Drogi – granice – most. Studia o przestrzeni publicznej i sakralnej w średniowieczu*, Warszawa.

- Chwaściński B., 1997, *Mosty na Wiśle i ich budowniczowie*, Warszawa.
- Czekański M., 1999, *Święci w dziejach Krakowa*, Kraków.
- Furtak K., 2002, *Mosty drewniane*, Kraków.
- Gloger Z., 1972, *Encyklopedia staropolska*, t. III, wyd. II, Warszawa.
- Górny H., 2015, *Nazewnictwo miejskie Krakowa – przeszłość i teraźniejszość. Projekt badawczy*, „Onomastica” LIX, s. 377–387.
- Handke K., 1998a, *Nazewnictwo miejskie*, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa–Kraków, s. 283–307.
- Handke K., 1998b, *Słownik nazewnictwa Warszawy*, Warszawa.
- Handke K., 2001, *Polskie nazwy przepraw przez rzekę*, [w:] *Mosty – dzieła sztuki i inżynierii, zabytki. Materiały sesji naukowej. Warszawa, 25–26 maja 2000*, red. B. Wierzbicka, Warszawa, s. 13–22.
- Jankowski J., 1973, *Mosty w Polsce i mostowcy polscy (od czasów najdawniejszych do końca I wojny światowej)*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Jureczko A., 2007, *Którędy kupcy ruscy do Krakowa jechali? Kilka uwag o drodze krakowsko-sandomierskiej w średniowieczu*, [w:] *Kraków. Studia z dziejów miasta*, red. J. Rajman, Kraków, s. 87–100.
- Kaniecki A., 2001, *Poznańskie mosty na przestrzeni wieków*, [w:] *Mosty – dzieła sztuki i inżynierii, zabytki. Materiały sesji naukowej. Warszawa, 25–26 maja 2000*, red. B. Wierzbicka, Warszawa, s. 103–123.
- Kola A., Wilke G., 2000, *Mosty sprzed tysiąca lat. Archeologiczne badania podwodne przy rezydencji pierwszych Piastów na Ostrowie Lednickim*, Toruń.
- Kołpak P., 2014, *Rola patronów Królestwa Polskiego w geografii sakralnej późnośredniowiecznego Krakowa*, „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” 6 (10), s. 158–190.
- Kowalik K., 2010, *Strukturalne typy nazw własnych polskich współczesnych szkół wyższych*, [w:] *Symbolae grammaticae in honorem Boguslai Dunaj*, red. R. Przybylska, J. Kaś, K. Sikora, Kraków, s. 349–377.
- Kowalik K., 2019, *Nazwy własne krakowskich muzeów – analiza strukturalna i typologia*, [w:] *Nazwy własne w języku, literaturze i kulturze. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Zofii Abramowicz*, red. A. Rygorowicz-Kuźma, K. Rutkowski, Białystok, s. 321–340.
- Kowalik K., 2020, *Próba typologii nazw własnych miejskich obiektów rekreacyjnych. W poszukiwaniu krakowsko-bratysławskich paraleli*, [w:] *V premenách času. Polsko-slovanské jazykové a kultúrne kontakty // Na przestrzeni času. Polsko-słowiańskie kontakty językowe i kulturalne*, red. M. Dobříková, Z. Obertová, M. Zakrzewska-Verdugo, Bratislava.
- Krajewski K., 1974, *Mała encyklopedia architektury i wnętrz*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Kraków. Plan miasta – inwestycje*, 2014, red. M. Kwoczyński, wyd. VII, Kraków.
- Krasnowolski B., 1992, *Ulice i place krakowskiego Kazimierza*, Kraków.
- Łagiewski M., 1989, *Mosty Wrocławia*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Młynarczyk E., 2015, *Terytorialna i kulturowa identyfikacja w krakowskich nazwach firmowych*, [w:] *Mikrotoponimy i makrotoponimy w komunikacji i literaturze*, red. A. Gałkowski, R. Gliwa, Łódź, s. 193–203.
- Mosty na Wiśle: od źródła do Bałtyku*, 2007, red. S. Filipiuk, K. Jankowska, Bydgoszcz.

- Mosty świata*, 2011, red. K. Jędrzejewski, tłum. U. Ruzik-Kulińska, Warszawa.
- Mosty w Krakowie*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Mosty_w_Krakowie [dostęp: 06.06.2020].
- Myszka A., 2015, *Wyznaczniki własności leksemów w dokumentach z XVIII i XIX wieku (na przykładzie nazewnictwa miejskiego Rzeszowa)*, [w:] *Mikrotoponimy i makrotoponimy w komunikacji i literaturze*, red. A. Gałkowski, R. Gliwa, Łódź, s. 239–251.
- Myszka A., 2016, *Urbanimia Rzeszowa. Językowo-kulturowy obraz miasta*, Rzeszów.
- Ożdżyński J., 1989, *Morska wspólnota kulturowa w świetle faktów językowych: morfologia zapożyczeń w polskim słownictwie flisackim i żeglarskim*, Kraków.
- Ożdżyński J., 1998, *Konteksty kulturowe słownictwa flisackiego*, Kraków.
- Rosset A., 1970, *Starożytne drogi i mosty*, Warszawa.
- Rosset A., 1974, *Drogi i mosty w średniowieczu i w czasach odrodzenia*, Warszawa.
- Rożek M., 2002, *Mosty Krakowa*, Kraków.
- Rożek M., 2006, *Przewodnik po zabytkach Krakowa*, Kraków.
- Rudnicka-Fira E., 2008, *Obraz dawnego świata odbity w nazwach miejscowych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica” III, s. 302–311.
- Ryżyński A., 2002, *750 lat poznańskich mostów*, Poznań.
- Stańczyk A., 2008, *Mosty stolic Rusi*, Kraków.
- Sterner W., 1960, *Mosty Warszawy*, Warszawa.
- Supranowicz E., 1995, *Nazwy ulic Krakowa*, Kraków.
- [Suprun V.I.] Супрун В. И., 2018, *Гефироимы в русском онимическом пространстве*, „Витебский государственный университет имени П. М. Машерова. Ученые записки: сборник научных трудов”, т. 25, с. 204–210, <https://lib.vsu.by/jspui/handle/123456789/14534> [dostęp: 27.05.2020].
- Świszczowski S., 1981, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*, Kraków.
- Tomkowicz S., 1926, *Ulice i place Krakowa w ciągu dziejów. Ich nazwy i zmiany postaci*, Kraków.
- Węgorowska K., 2010, *Językowo-historyczno-architektoniczne refleksje o Zielonym Moście utrwalone w wybranych przewodnikach po Wilnie*, [w:] *Studia kresowe – język, literatura, historia*, Kraków, t. 1, s. 61–75.
- Węgrzyn S., *Upadek techniki Krakowa. Rzecz o przemijaniu dawnej kultury technicznej (nie tylko) w Krakowie...*, <https://upadektechnikikrakowa.blogspot.com/p/o-mnie.html> [dostęp: 06.06.2020].
- Wierzbicka B., 2001, *Przeprawy mostowe współczesnej Warszawy*, [w:] *Mosty – dzieła sztuki i inżynierii, zabytki. Materiały sesji naukowej. Warszawa, 25–26 maja 2000*, red. B. Wierzbicka, Warszawa, s. 87–102.
- Wyrozumski J., 1992, *Dzieje Krakowa*, t. 1: *Kraków do schyłku wieków średnich*, Kraków.
- Wyrwas K., 2008, *Kilka uwag o etymologii i zmianach znaczeniowych wyrazów most i mościć*, „Język Polski” LXXXVIII, z. 4–5, s. 341–347.

Aneks

Mosty współczesne

most *Dębnicki* (1888/1952)

most *Grunwaldzki* (1972)

most *im. Kardynała Franciszka Macharskiego* (2017)

most *im. Marszałka Józefa Piłsudskiego* / most *im. Józefa Piłsudskiego* (1932); / most *Kościuszki* (1948); tzw. *Czwarty Most* / *Drugi Most*; nazwa patrona przywrócona w 1990 r.)

most *kolejowy Kraków-Podgrabie* (1952)

most *kolejowy Kraków-Zabłocie* (1856)

most *kolejowy* w ciągu małej obwodnicy kolejowej (1959)

most *Kotlarski* (2001)

most *Kraków-Niepołomice* w ciągu drogi krajowej nr 75 (1971)

most *na stopniu wodnym Dąbie* (1966)

most *nad stopniem wodnym Kościuszko* (1990)

most *Nowohucki* (/ most *na Łęgu* / most *w Łęgu* 1951)

most *Powstańców Śląskich* (1971; pierwotnie most *Krakusa*, tzw. *Trzeci Most*)

most *Retmański* (pocz. XX w.)

most *Wandy* (2002)

most *Zwierzyniecki* (2001)⁷

Nazwy historyczne

most *Bydlęcy/Bydlny*

most *Franciszka Józefa* (1850–1925; / *Pierwszy Most* / most *Nowy*)

most *Józefa Piłsudskiego* (1933; / tzw. *Drugi Most*)

most *Karola* (1802–1813; / *Karlsbrücke* / most *Podgórski*)

most *Kościuszki* (od 1948 nazwa tzw. *Czwartego Mostu*; późniejszego mostu *im. Marszałka Józefa Piłsudskiego*)

most *Krakusa* (1893, nazwa od 1918; / *III Most*; od 1971 most *Powstańców Śląskich*)

most *Królewski* (XIV– poł. XIX w., *pons magnus* / *pons regalis* / most *Stradomski*)

most *Lajkonik* (tymczasowy, 1998)

most *Lajkonik 2* (tymczasowy, 1998–2002)

most *Nowy* (most *Franciszka Józefa* (1850–1925; / *Pierwszy Most*)

most *Podgórski* (1850–1925; / most *Karola* / *Karlsbrücke*)

most *Skawiński*

⁷ Daty oddania mostów do użytku podano głównie za: *Mosty na Wiśle* 2007 oraz Rożek 2002. W opracowaniach dotyczących przepraw przyjmuje się zwykle kolejność ich występowania na rzece zgodnie z jej biegiem. Na Wiśle w Krakowie sytuują się one następująco: most *na stopniu wodnym Kościuszko*, kładka *przy stopniu wodnym Kościuszko*, most *Zwierzyniecki*, *Dębnicki*, *Grunwaldzki*, *im. Marszałka Piłsudskiego*, kładka *O. Bernatka*, most *im. Powstańców Śląskich*, *kolejowy Kraków-Zabłocie*, *Kotlarski*, *kolejowy* w ciągu małej obwodnicy, *na stopniu wodnym Dąbie*, *Nowohucki* (*na Łęgu/w Łęgu*), *Wandy*, *kolejowy Kraków-Podgrabie*, *Kraków-Niepołomice* droga krajowa 75.

most *Solny* (/ most *Wielicki*)

most *Stradomski* (do XIX w.; / most *Królewski* / *pons magnus* / *pons regalis*)

most *Szewski*

most *Św. Stanisława*

most *Wielicki* (do XIX w.; / most *Solny*)

most *Żydowski*

Inne przeprawy

kładka *Ojca Bernatka* (2010)

kładka *przy stopniu wodnym Kościuszko* (2007)

stopień wodny *Dąbie* (1961)

stopień wodny *Kościuszko* (1990)

estakada *im. gen. pil. Mateusza Iżyckiego* (2007)

estakada *im. Generała Tadeusza Rozwadowskiego* (2001)

estakada *Jacka Kaczmarskiego* / estakada *im. Jacka Kaczmarskiego* (2011)

estakada *Obrońców Lwowa* (2003)

wiadukt *Czerwony Most*

wiadukt *Diabelski Most*

Topographical-historical origins of proper names of bridges and other structures for crossing in Cracow

Abstract

The following paper is dedicated to the analysis of 41 proper names (including 18 historical names) of structures in Cracow used for crossing water and terrain, identified architecturally as bridges, footbridges, trestle bridges and flyovers. These names have got a rather distinct structure: the anteposition contains a generic name, while the postposition comprises an individualising determinant, such as an adjective or a noun in genitive case, less frequently nominative: most *Dębnicki* (bridge), most *Wandy* (bridge), most *Lajkonik* (bridge); kładka *Ojca Bernatka* (footbridge), estakada *Obrońców Lwowa* (trestle bridge). Most of these terms have toponymic or anthroponymic motivation connected with Cracow, others belong to exceptions. There is a tendency for using commemorative names, introduced with the preposition *imienia/im.* (named after): most *im. Kardynała Franciszka Macharskiego*. Due to the fact that these structures are located in the city, their names belong to urbanonyms. The physical appearance and function of these facilities make it possible to apply in their names the notion of hodonymy. In the Russian language the term *gefironim* has been used in reference to these names. In terms of the type of denoted structures, the notion *gefironim* is narrower than an urbanonym, but it is wider when it comes to the area in which these structures are located.